

DIGITALIZACE V OBLASTI MEZINÁRODNÍHO PRÁVA LIDSKÝCH PRÁV: DOBRÝ SLUHA NEBO ŠPATNÝ PÁN?¹

DIGITALIZATION IN INTERNATIONAL HUMAN RIGHTS LAW: A GOOD SERVANT OR A BAD MASTER?

Alla Tymofeyeva²

Abstrakt: Rostoucí digitalizace mezinárodního práva lidských práv vyvolává naléhavé otázky ohledně ochrany základních práv v době rychlého technologického rozvoje, zejména v souvislosti s umělou inteligencí. Tajné sledování ze strany států ukazuje na obtížnost ochrany soukromí v digitálním věku. Širší debata se vede o tom, zda má být kyberprostor chápán jako soukromý majetek, nebo jako sdílený zdroj zaručující přístup k internetu pro každého. Další výzvou zůstává rovnováha mezi digitální a nedigitální komunikací. Integrace umělé inteligence do soudních procesů navíc odhaluje napětí mezi automatizací a nezbytným lidským prvkem. Je proto nezbytná pečlivá právní regulace, aby digitální inovace posilovaly, a nikoli oslabovaly ochranu lidských práv. Tento příspěvek se zaměřuje na klíčové výzvy, jimž mezinárodní právo lidských práv čelí v éře digitalizace, a usiluje o zodpovězení otázky, zda je stávající rámec dostatečný, nebo zda je zapotřebí přijetí nových pramenů mezinárodního práva. Autorka dochází k závěru, že navzdory hlubokým technologickým změnám – včetně rozvoje internetu a umělé inteligence – jsou současná pravidla mezinárodního práva stále adekvátní. Klíč spočívá v jejich správné interpretaci, zejména prostřednictvím dynamického výkladu, například za použití doktríny „živého nástroje“ v judikatuře ESLP.

Klíčová slova: lidská práva; digitalizace; mezinárodní právo; nové technologie; umělá inteligence (AI)

Abstract: The increasing digitalization of international human rights law raises pressing questions about safeguarding fundamental rights amid rapid technological advances such as artificial intelligence. Secret surveillance by state bodies demonstrates the difficulty of protecting privacy in the digital age.

¹ This work was supported by the European Regional Development Fund project 'Center for Inequality and Open Society' (no.: CZ.02.01.01/00/23_025/0008690). Tato práce byla podpořena projektem Evropského fondu pro regionální rozvoj „Centrum pro nerovnost a otevřenou společnost“ (č.: CZ.02.01.01/00/23_025/0008690).

² Katedra mezinárodního práva, Právnická fakulta, Univerzita Karlova, Praha.

Broader issues concern cyberspace: should it be treated as private property or as a shared resource, guaranteeing access to the internet for everyone. Balancing digital and non-digital communication is another unresolved challenge. The integration of AI into judicial processes further exposes tensions between automation and necessary human oversight.

Careful legal regulation is therefore essential to ensure that digital innovation strengthens, rather than undermines, human rights protection. This contribution examines the most significant challenges international human rights law currently faces in the era of digitalization and seeks to answer the question on whether the existing framework is sufficient or whether new sources of international law are required. The conclusion reached is that, despite profound technological developments—including the rise of the internet and AI—the current rules of international law remain adequate. The key lies in their proper interpretation, particularly through dynamic methods such as the “living instrument” doctrine applied in the case-law of the ECHR.

Key words: Human rights; Digitalization; International law; New technologies; Artificial Intelligence (AI)

Úvod

Všechno nové je zapomenuté staré. Platí tato teze i v době digitalizace a nových technologií? Lze na nové nástroje aplikovat už dlouho existující právní normy nebo musíme hledat čerstvá řešení? Na tyto otázky se pokusím odpovědět ve svém krátkém příspěvku věnovanému digitalizaci mezinárodního práva lidských práv. Cílem tohoto článku je vysvětlit, jak elektronizace ovlivnila fungování jednotlivých institutů na poli mezinárodního práva s důrazem na lidskoprávní mechanismy a jak právo odpovídá na nové výzvy, včetně úvah *de lege ferenda*, jak by reagovat mělo. Mezinárodní právo lidských práv je jedno z nejmladších a nejdynamičtější se rozvíjejících odvětví mezinárodního práva veřejného. Velkou zásluhu na jejím vzniku má Organizace spojených národů (OSN), která se stala jeho historickou kolébkou a položila základ pro vznik prvních mezinárodních lidskoprávních úmluv. Ačkoliv současné regionální systémy zpravidla nabízejí účinnější mechanismy ochrany těchto práv, zůstává role OSN jakožto zakladatelky a nositelky univerzální lidskoprávní ideje nenahraditelná.

V roce 1947 výbor Komise OSN pro lidská práva pod vedením Eleanor Rooseveltové začal práci na přípravě dokumentu, který se měl stát univerzálním katalogem lidských práv pro veškeré země světa.³ V roce 1948 světlo světa spatřila Všeobecná

³ *Drafters of the Declaration*. UN. Dostupné z: <https://www.un.org/en/about-us/udhr/drafters-of-the-declaration> [cit. 22.09.2025]

deklarace lidských práv (VDLP).⁴ I když formálně VDLP byla přijata ve formě rezoluce Valného shromáždění OSN, je tedy pouze nástrojem *soft law* a nestanoví přesné závazky pro státy, je nicméně respektovaným zdrojem právního poznání. Spolu s Mezinárodním paktem o občanských a politických právech (ICCPR)⁵ a Mezinárodním paktem o hospodářských, sociálních a kulturních právech (ICESR)⁶ tvoří Univerzální listinu lidských práv. VDLP se stala základním kamenem pro sepsání Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (EÚLP) na půdě Rady Evropy.⁷ Tato první právně závazná mezinárodní smlouva výslovně odkazuje ve své preambuli na VDLP a zdůrazňuje, že jde o krok k tomu, aby některá z práv zde deklarovaných byla chráněna právně vymahatelným způsobem.

V roce 1948 při přijetí VDLP, ani v roce 1950, kdy vznikla EÚLP, ani v roce 1966 při vyhlášení prvních dvou lidskoprávních paktů, jsme neměli přístup k internetu a nepoužívali nástroje umělé inteligence, avšak hrozby, o nichž mluvíme dnes, jako zásah do soukromí obyvatel, úbytek pracovních míst či ozbrojené konflikty, naše společenství už dobře znalo. Proti těmto možným zásahům nabídly záruky první lidskoprávní instrumenty na evropské, a později univerzální úrovni. Tyto smlouvy platí dodnes, otázkou však je, zda jsou účinným prostředkem proti porušování lidských práv i v digitální době. S nástupem nových technologií a zavedením elektronizace se na národní a mezinárodní úrovni změnily způsoby zásahu do lidských práv, ovlivnilo to i samotnou podstatu porušení těchto práv? Než se dostaneme k odpovědi na tuto otázku, měli bychom se od začátku podívat, jak mezinárodní právo pracuje s pojmem digitalizace.

⁴ *Všeobecná deklarace lidských práv*. Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 217 A (III) ze dne 10. prosince 1948. New York: OSN. Dostupné z: <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights> [cit. 2025-09-22].

⁵ *International Covenant on Civil and Political Rights*. Přijat dne 16. prosince 1966, vstoupil v platnost 23. března 1976. United Nations, Treaty Series, vol. 999, s. 171. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-civil-and-political-rights> [cit. 2025-09-22].

⁶ *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*. Přijat dne 16. prosince 1966, vstoupil v platnost 3. ledna 1976. United Nations, Treaty Series, vol. 993, s. 3. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/international-covenant-economic-social-and-cultural-rights> [cit. 2025-09-22].

⁷ *Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod*. Podepsána v Římě dne 4. listopadu 1950, vstoupila v platnost 3. září 1953. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_CES [cit. 2025-09-22].

Pojem "digitalizace" v mezinárodním právu

I když se o digitalizaci v poslední době docela často mluví jak na půdě OSN,⁸ tak i jiných mezinárodních organizací,⁹ právní definici tohoto pojmu nenajdeme v žádném z dokumentů OSN, Rady Evropy nebo Evropské unie. Čl. 2 Úmluvy Rady Evropy o umělé inteligenci a lidských právech (2024)¹⁰ poskytuje právní definici pojmu umělá inteligence (AI), která představuje v současnosti významný faktor digitalizace, avšak nepokrývá plně všechny aspekty elektronizace v mezinárodním právu. Stejně tak nedávný Akt o umělé inteligenci EU se na několika stránkách zabývá definicemi jednotlivých pojmů souvisejících s fungováním AI,¹¹ ale nezaobírá se digitalizací práva jako celku. Navíc je třeba mít na mysli, že z hlediska mezinárodního práva tento akt zavazuje pouze 27 členských států EU. Úmluva o AI (2024) zatím ještě nevstoupila v platnost a ke dnešnímu dni¹² ji neratifikoval ani jeden stát. Tedy i kdyby se tyto definice teoreticky daly částečně na naši situaci použít, nemůžeme mluvit o existenci závazné definice pojmu „digitalizace“ v mezinárodním právu obecně, ani v mezinárodním právu lidských práv. Otázkou je, zda pro posouzení dopadu digitalizace na mezinárodní právo lidských práv potřebujeme nutně mít závaznou právní definici tohoto pojmu. Myslím si, že nikoliv.

Pojem digitalizace zahrnuje široké spektrum ekonomických, manažerských a společenských procesů spojených s využíváním počítačových, informačních,

⁸ United Nations Development Programme. *Digital Inclusion Playbook 2.0*. Singapore: UNDP Global Centre for Technology, Innovation and Sustainable Development, 2022. Dostupné z: <https://www.undp.org/policy-centre/singapore/publications/digital-inclusion-playbook-2-0> [cit. 2025-09-22].

⁹ Viz např. *European Year of Digital Citizenship Education 2025 / Evropský rok vzdělávání pro digitální občanství 2025*. Strasbourg: Rada Evropy, 2025. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/education/european-year-of-digital-citizenship-education-2025> [cit. 2025-09-22] a *Páté eurasijské digitální fórum „EADF-2023“*. 2023. Dostupné z: <https://eec.eaeunion.org/news/events/V%20Evrazijskij%20cifrovoj%20forum%20%C2%ABEADF-2023%C2%BB/> [cit. 2025-09-22].

¹⁰ Úmluva Rady Evropy o umělé inteligenci, lidských právech, demokracii a právním státu (CETS č. 225 – *Framework Convention on Artificial Intelligence and Human Rights, Democracy and the Rule of Law*). Otevřena k podpisu 5. září 2024. Strasbourg: Rada Evropy. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/artificial-intelligence/the-framework-convention-on-artificial-intelligence> [cit. 2025-09-22].

¹¹ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2024/1689 ze dne 13. června 2024, stanovující harmonizovaná pravidla pro umělou inteligenci a měnící nařízení (ES) č. 300/2008, (EU) č. 167/2013, (EU) č. 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 a (EU) 2019/2144 a směrnice 2014/90/EU, (EU) 2016/797 a (EU) 2020/1828 (*Artificial Intelligence Act*). Úřední věstník Evropské unie L, 2024, č. 1689, 12. července 2024.

¹² Příspěvek byl připraven k odevzdání dne 25. 9. 2025.

elektronických a síťových (telekomunikačních) technologií a systémů AI.¹³ V podstatě lze pod tuto definici podřadit veškeré aktivity realizované prostřednictvím počítačů a internetu. V tomto kontextu je vhodné poukázat na dokument OSN s mnohem širším záběrem – *Strategie pro nové technologie*¹⁴ z roku 2018 – který upravuje a vymezuje digitální procesy v mnohem rozsáhlejší rámci než jaký se vztahuje pouze na AI. Podle Strategii z roku 2018 lze za nové technologie považovat autonomní auta, roboty, umělou inteligenci, kryptoměny a soukromé cestování do vesmíru. Tento seznam je pouze ilustrativní. Strategie neposkytuje žádnou obecnou definici „nových technologií“ ani nenabízí jejich taxativní výčet. Nicméně uvedené příklady svědčí o tom, že dokument pokrývá mnohé aspekty digitalizace mezinárodního práva. Hlavním cílem tohoto dokumentu je definovat, jak bude systém OSN podporovat využití nových technologií k urychlení dosažení udržitelného rozvoje a jejich sladění s hodnotami zakotvenými zejména ve VDLP.

Pojem „nové technologie“ je poměrně problematický, protože není úplně zřejmé nakolik „novým“ musí být určitý nástroj, aby mohl být do dané kategorie zařazen. Není také zřejmé, jaký okruh příjemců by měl určovat, zda je tato technologie pro ně dostatečně nová nebo nikoliv. Například internet je pro někoho nový prostředek komunikace, avšak první výzkumy v této oblasti se vedly už v roce 1969.¹⁵ Někteří lidé ale do styku s internetem nepřišli ani dnes a není jich málo. Podle údajů Mezinárodní telekomunikační unie OSN¹⁶ má v nejméně rozvinutých zemích světa, jako například Afghánistán nebo Nepál, přístup k internetu pouze 27 procent obyvatel. A dokonce i v Evropě 13 procent populace z různých důvodů nepoužívá internet. Celkově jsou ve světě téměř tři miliardy lidí i dnes off-line. Ještě menší využití má umělá inteligence (AI).

Digitalizace představuje významný příslib pro pokrok v oblasti lidského blahobytu, neboť každodenně usnadňuje a urychluje náš život. Díky nástrojům založeným na AI, jako jsou například různé druhy překladačů, dokážeme dnes mnohem snadněji pracovat se zdroji v cizích jazycích. Digitalizace knihoven zase umožňuje rychlý přístup ke zdrojům vědeckého poznání, zatímco elektronické knihy jsou nejen

¹³ KATRIN, Ekaterina V. *Přístupy k definici pojmu „digitalizace“*. AmurCon 2021: Mezinárodní vědecká konference, sv. 126. In: *European Proceedings of Social and Behavioural Sciences*, 2022, s. 437-445. Dostupné z: <https://doi.org/10.15405/epsbs.2022.06.49> [cit. 2025-09-22].

¹⁴ *Strategy on New Technologies*. New York: OSN, září 2018. Dostupné z: <https://www.un.org/en/newtechnologies/> [cit. 2025-09-22].

¹⁵ LEINER, Barry M., et al. *A Brief History of the Internet*. Reston: Internet Society, 1997 (aktualizováno 2003). Dostupné z: <https://www.internetsociety.org/internet/history-internet/brief-history-internet/> [cit. 2025-09-22].

¹⁶ *Internet use – Facts and Figures 2021*. Geneva: ITU, 15. listopadu 2021. Dostupné z: <https://www.itu.int/itu-d/reports/statistics/2021/11/15/internet-use/> [cit. 2025-09-22].

dostupnější než jejich tištěné ekvivalenty, ale také nabízejí efektivnější vyhledávání a práci s textem.

Digitální technologie a internet tak přinášejí lidstvu zásadní přínosy v oblasti vzdělávání, komunikace i vědeckého výzkumu. Zároveň však jejich praktické využívání může otevírat prostor pro porušování právních norem a vytvářet nové výzvy. V tomto článku se proto zaměřím především na rizika, která digitalizace a související technologie představují pro oblast mezinárodního práva lidských práv.

Hrozby nových technologií

Již v tuto chvíli je zřejmé, že se některé ze zásad mezinárodního práva lidských práv nacházejí v ohrožení. Na bitevním poli se objevují nové zbraně, jejichž využití nemusí odpovídat standardům mezinárodního humanitárního práva a může vést k porušování lidských práv. V květnu 2024 Čína představila světu svého nového robotického psa se zbraní,¹⁷ jehož využití může porušovat zásadu rozlišování mezi civilními a vojenskými cíli.

V Česku neprobíhá masový vývoj nových zbraní, ale spíše jejich postupná modernizace. Moderní výroba zbraní v průmyslu je dnes silně digitalizovaná: používají se CAD/CAM software, CNC frézy, robotizované linky a také 3D tisk pro některé součásti. To znamená, že proces od návrhu po výrobu často probíhá v digitální podobě. Rychlou komunikaci mezi vládami jednotlivých zemí zajišťují taktéž počítače a internet. V dnešní době je nemyslitelné vedení války bez aktivního využití digitálních nástrojů. Například řízení dronů je dnes digitální jak na úrovni pilotáže (hardware + software), tak na úrovni registrace a evidence.¹⁸ Elektronické databáze evidují armádní munici, jednotlivé vojáky a jejich pohyb na území.

Česká republika se aktivně podílí na cvičení Ukrajinských vojáků¹⁹ a dodává na Ukrajinu zbraně,²⁰ což samo o sobě není v rozporu s mezinárodním právem. Nicméně, kdyby v důsledku tohoto výcviku a použití českých zbraní na Ukrajině došlo k porušování lidských práv, mohlo by to vést k odpovědnosti českého státu. Tak v

¹⁷ iDNES.cz. „Nejlepší přítel zabijákem. Čína testovala robotického psa s ...“ iDNES.cz, 29. května 2024. Dostupné z: https://www.idnes.cz/technet/vojenstvi/bojovy-roboticky-pes-cina-armada.A240529_093241_vojenstvi_alv [cit. 2025-09-09].

¹⁸ Nařízení Komise (EU) 2019/947 ze dne 24. května 2019 o pravidlech a postupech pro provoz bezpilotních letadel. Úř. věst. L 152, 11.6.2019, s. 45–71.

¹⁹ ČR patří ve výcviku ukrajinských vojáků k neaktivnějším.“ *Ministerstvo obrany ČR – Informační servis*, 15. června 2023. Dostupné z: <https://mocr.mo.gov.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/cr-patri-ve-vycviku-ukrajinskyx-vojaku-k-neaktivnejsim-244721/> [cit. 2025-09-10].

²⁰ Na Ukrajinu putovaly z ČR v průběhu prvního roku od začátku ruské invaze stovky kusů těžké vojenské techniky za desítky miliard korun. Dostupné z <https://vlada.gov.cz/cz/media-centrum/tiskove-zpravy/na-ukrajinu-putovaly-z-cr-v-prubehu-prvniho-roku-od-zacatku-ruske-invaze-stovky-kusu-tezke-vojenske-techniky-za-desitky-miliard-korun-203224/#> [cit. 2025-09-10].

roce 2024 MSD zahájil řízení ve věci *Nikaragua proti Německu*,²¹ kde Nikaragua zejména tvrdí, že poskytnutím politické, finanční a vojenské podpory Izraeli Německo usnadňuje páchání genocidy. Soudce MSD Dire Tladi ve svém prohlášení ze dne 30. dubna 2024 uvádí, že Německo i ostatní státy mají povinnost zachovávat náležitou opatrnost v souvislosti s poskytováním vojenské pomoci Izraeli, a to tváří v tvář tomu, co by mohlo být závažným porušením mezinárodního humanitárního práva.²² Česká republika poskytuje politickou podporu Izraeli a dodává tam zbraně, o čemž svědčí oficiální materiály Ministerstva obrany ČR.²³ Z judikatury lidskoprávních soudů vyplývá, že tato činnost může vést k porušení norem lidskoprávních smluv. Například ESLP ve věci *Chiragov a další proti Arménii* uznal odpovědnost Arménie za porušení lidských práv na území Náhorního Karabachu s ohledem na to, že poskytovala pomoc při výcviku vojáků.²⁴ Ve věci *Ilaşcu a ostatní proti Moldavsku a Rusku* (2004) ESLP konstatoval, že masivní dodávky zbraní a munice z arzenálů 14. armády ruských vojsk separatistům v Podněstří vedly k přičitatelnosti porušování EÚLP také Rusku;²⁵ tentýž důkazní standard byl následně použit i ve věci *Kypr proti Turecku*.²⁶ Cílem těchto úvah není odradit Českou republiku od pomoci Izraeli nebo Ukrajině, ale upozornit na možná rizika spojená s dodržováním lidských práv. Nové technologie a internet umožňují hromadné sledování a další zásahy do soukromí obyvatel. V roce 2018 ESLP vydal rozsudek ve věci *Big Brother Watch a ostatní proti Spojenému království*, kde shledal porušení článku 8 Evropské úmluvy (právo na rodinný a soukromý život) kvůli hromadnému sledování obyvatel země tajnými službami Spojeného království.²⁷ V Česku v září 2024 bylo schváleno využití systému rozpoznávání obličeje na Letišti Václava Havla, díky němuž lze v reálném

²¹ MSD (International Court of Justice). *Alleged Breaches of Certain International Obligations in respect of the Occupied Palestinian Territory (Nicaragua v. Germany)*. Žaloba podaná 1. března 2024. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/case/193> [cit. 2025-09-12].

²² Declaration of Dire Tladi, 30. 4. 2025, s. 597. Dostupné z: <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/193/193-20240430-ord-01-04-en.pdf> [cit. 2025-09-12].

²³ Ministerstvo obrany v Izraeli: Vynikající vztahy mohou přinést vynikající výsledky, nejen pro obranný průmysl.“ *Ministerstvo obrany ČR – Informační servis*, 8. února 2024. Dostupné z: <https://mocr.mo.gov.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/ministryne-obrany-v-izraeli-vynikajici-vztahy-mohou-prinest-vynikajici-vysledky-nejen-pro-obranny-prumysl-249201/> [cit. 2025-09-22].

²⁴ ESLP, *Chiragov a další proti Arménii* (*Chiragov and Others v. Armenia*), rozsudek velkého senátu ze dne 16. června 2015, č. stížnosti 13216/05, § 75.

²⁵ ESLP, *Ilaşcu a ostatní proti Moldavsku a Rusku* (*Ilaşcu and Others v. Moldova and Russia*), rozsudek velkého senátu ze dne 8. července 2004, č. stížnosti 48787/99, § 380.

²⁶ ESLP, *Kypr proti Turecku* (*Cyprus v. Turkey*), rozsudek velkého senátu ze dne 10. května 2001, č. stížnosti 25781/94, § 77 a § 80.

²⁷ ESLP, *Big Brother Watch a ostatní proti Spojenému království* (*Big Brother Watch and Others v. United Kingdom*), rozsudek Velkého senátu ze dne 25. května 2021, č. stížností 58170/13 a další, § 427.

časе vyhledávat v databázi osob, po kterých se pátrá.²⁸ Někteří lidskoprávní aktivisté považují tento krok za jeden z prostředků sledování osob. Zástupci organizace *Iuridicum Remedium* říkají: „automatické rozpoznávání tváří, které například v Číně umožňuje sledování ujugurské menšiny a v Rusku slouží k potlačení opozice, si pomalu ale jistě razí cestu i do Evropy“.²⁹

Všemu tomu jsme svědci každý den a v tomto ohledu hrozba nových technologií není abstraktní a vzdálená, ale je zde přítomná a eminentní. Mezinárodní právo tak musí být připraveno na situaci, kdy se nové technologie dostanou do špatných rukou. Po zkušenostech z minulosti se státy a mezinárodní organizace snaží proto využití nových nástrojů regulovat.³⁰ Například ve vztahu k umělé inteligenci byl na půdě OSN zřízen Vysoký poradní orgán pro umělou inteligenci³¹ a v roce 2022 se objevily Zásady etického využívání umělé inteligence v systému OSN.³² V rámci EU byl přijat výše zmíněný akt o umělé inteligenci, který vstoupil v platnost 1. srpna 2024.³³ Dne 5. září 2024 byla otevřena k podpisu Rámcová úmluva Rady Evropy o umělé inteligenci a lidských právech.³⁴ Otázkou zůstává, zda je nezbytné přijímat nové lidskoprávní smlouvy, nebo by si s touto situací dokázala poradit i „stařenka“ EÚLP a jednotlivé lidskoprávní smlouvy OSN? Než přistoupíme k úvahám o budoucnosti, připomeňme si nejprve minulost.

²⁸ Bezpečnější cestování i lepší výměna informací. Resort vnitra připravil změnu zákona o policii i o zpracování osobních údajů.“ *Ministerstvo vnitra ČR*, 18. září 2024. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/bezpecnejsi-cestovani-i-lepsi-vymena-informaci-resort-vnitra-pripravil-zmenu-zakona-o-policii-i-o-zpracovani-osobnich-udaju.aspx> [cit. 2025-09-22].

²⁹ luRe. „Automatické rozpoznávání tváří v Česku. Směřujeme k čínskému modelu?“ *Médium.cz – Seznam.cz*, 22. září 2024. Dostupné z: <https://medium.seznam.cz/clanek/iure-automaticke-rozpoznavani-tvari-v-cesku-smerujeme-k-cinskemu-modelu-87428> [cit. 2025-09-22].

³⁰ AI Laws Around the World. AIPRM.com. Dostupné z: <https://www.aiprm.com/ai-laws-around-the-world/> [cit. 2025-09-23].

³¹ High-Level Advisory Body on Artificial Intelligence. Office for Digital and Emerging Technologies – United Nations. Dostupné z: <https://www.un.org/techenvoy/ai-advisory-body> [cit. 2025-09-23].

³² Principles for the Ethical Use of Artificial Intelligence by the United Nations System. UNSCEB, CEB/2022/2/Add.1, 27. 10.2022.

³³ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2024/1689 ze dne 13. června 2024, kterým se stanoví harmonizovaná pravidla pro umělou inteligenci a mění nařízení (ES) č. 300/2008, (EU) č. 167/2013, (EU) č. 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 a (EU) 2019/2144 a směrnice 2014/90/EU, (EU) 2016/797 a (EU) 2020/1828 (akt o umělé inteligenci)

³⁴ Chart of signatures and ratifications of Treaty 225 – Framework Convention on Artificial Intelligence and Human Rights, Democracy and the Rule of Law (CETS No. 225).“ Stav k 23. 09. 2025. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatyenum=225>:

Úmluva má zatím 17 podpisů, ale žádnou ratifikaci. Aby vstoupila v platnost, je zapotřebí alespoň 5 ratifikací.

Všechno nové je zapomenuté staré

Nezbytnost právní regulace moderních technologií není pro mezinárodní právo novinkou. V dějinách mezinárodního práva najdeme i jiné příklady, kdy vyvstala potřeba využití určitých technologií upravit. Již v roce 1868 se v Petrohradu konala mezinárodní konference za účasti mnoha evropských zemí, na níž byla schválena *Petrohradská deklarace o zákazu používání výbušných nábojů ve válce*.³⁵ Na ni navázal zákaz na využití tříštivých střel dum-dum, přijatý během první Haagské mírové konference v roce 1899.³⁶ V roce 1997 státy signatáři Ottawské úmluvy³⁷ začaly usilovat o odstranění protipěchotních min.

Vynálezy jako je parní stroj (1765), železnice (1825), automobilový průmysl (1885), vedly ke zlepšení komunikace a hospodářské výměně mezi státy, což mělo za následek založení mezinárodních organizací, kde spolupráce mezi státy nabyla jiného rozměru. K absolutně prvním mezinárodním organizacím patří Ústřední komise pro plavbu na Rýně založená v roce 1815 a Dunajská komise z roku 1856.³⁸ Velmi rychle pak následovaly Mezinárodní telegrafní unie (1865), Světová poštovní unie (1878) a další. Tyto organizace prokázaly potřebu internacionalizace norem v oblasti technické spolupráce a zasloužily se o ni.³⁹

Některé nové technické vynálezy se dočkaly právní úpravy poměrně rychle. Samuel Morse zahájil své první pokusy s přenosem zpráv elektrickou cestou v roce 1837 a již roku 1865 byla v Paříži založena dnešní Mezinárodní telekomunikační unie OSN, tehdy pod názvem Mezinárodní telegrafní unie (*International Telegraph Union*). V roce 1934 byl název změněn tak, aby lépe vystihoval rozšíření působnosti organizace i na radiokomunikační provoz. Existují však oblasti lidské činnosti, v nichž se na právní regulaci čeká výrazně déle.

Brázdíme mořské hlubiny od nepaměti, ale Úmluva o mořském právu, kdy konečně volné moře a prostor pod ním byly prohlášeny za společné dědictví lidstva, spatřila světlo světa až v roce 1982.⁴⁰ Díky této mezinárodní smlouvě i Česká republika, která

³⁵ *Declaration Renouncing the Use, in Time of War, of Explosive Projectiles Under 400 Grammes Weight (1868)*. ICRC, databáze smluv. Dostupné z: <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/st-petersburg-decl-1868/declaration> [cit. 2025-09-23].

³⁶ Deklarace (IV,3) Haagské konference z roku 1899 – *Declaration concerning Expanding Bullets*. Dostupné z: <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/hague-decl-iv-3-1899> [cit. 2025-09-23].

³⁷ Convention on the Prohibition of the Use, Stockpiling, Production and Transfer of Anti-Personnel Mines and on their Destruction, 18. 09. 1997. Dostupné z: <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/apmbc> [cit. 2025-09-23].

³⁸ REINALDA, Bob: *Routledge History of International Organizations: From 1815 to the Present Day*. London/New York: Routledge, 2013. 880 s. ISBN 978-0-415-85044-5.

³⁹ Background. League of Nations. UN Office at Geneva. Dostupné z: <https://www.ungeneva.org/en/about/league-of-nations/background> [cit. 2025-09-23].

⁴⁰ Úmluva Organizace spojených národů o mořském právu. Montego Bay, 10. prosince 1982. *United Nations Treaty Series*, sv. 1833, s. 3.

není mořským státem, získala svůj podíl na těžbě z mořského dna.⁴¹ Některé oblasti mezinárodní spolupráce, s ohledem na politickou situaci, zůstávají mimo právní úpravu i dnes.

Tyto příklady z minulosti ukazují, že mezinárodní právo reaguje na nové výzvy nejednotně. Realizace právní regulace je silně podmíněna politickou vůlí a vyvážením zájmů jednotlivých států. Pokud existuje jednotný konsenzus, nové právní předpisy mohou být přijaty velmi rychle. Naopak v situacích, kdy mezi státy přetrvávají odlišné názory, dochází k prodlevám při nastolení nové právní úpravy, případně daná problematika zůstává mimo rámec mezinárodního práva.

Dilemata na poli mezinárodního práva lidských práv

Pozitiva a negativa nových technologií a digitalizace vedou ke vzniku mnoha dilemat na poli mezinárodního práva lidských práv. V tomto příspěvku se budu věnovat třem takovým dilematům.

Prvním je **právní zakotvení vlastnictví kyberprostoru a s tím spojené právo na přístup k internetu jako lidské právo**. V tomto ohledu se objevují dva názorové proudy, které si kladou otázku, zda má být internet (kyberprostor) považován za soukromý majetek nebo zda by měl být prohlášen za společné dědictví lidstva? Strategie OSN z roku 2018 hovoří o tom, že zásada "nenechat nikoho pozadu", která platila při tvorbě kosmického a mořského práva, zůstává aktuální i v digitálním světě. Generální tajemník OSN upozorňuje na to, že státy by měly zamezit nerovnosti, která vzniká díky technologickému pokroku s ohledem na to, že určité technologie jsou soustředěny pouze v rukou několika málo států.⁴² Toto by mohlo vést k úvahám o tom, že online prostředí by mělo být prohlášeno za majetek všech států světa, a tak zajistit aspoň minimální standard přístupu ke kyberprostoru i pro chudší země. Pokud jde o technickou stránku zajištění tohoto přístupu, inspirací by zde byly návrhy z oblasti kosmického práva. Autoři článku *The Space Resources Fund: A Solution to the Space Resources Benefit Sharing Dilemma?* navrhují zřízení globálního investičního fondu pro spravedlivé sdílení výnosů z těžby vesmírných zdrojů;⁴³ obdobně by bylo možné uvažovat i o vytvoření mezinárodního fondu na půdě OSN, který by zajistil přístup k internetu pro všechny státy. Naproti tomu odpůrci výše uvedeného názoru

⁴¹ Česká republika má přiděleno 75 000 km² mořského dna v oblasti Clarion-Clipperton. Viz VOŽENÍLEK, David: *Vzácné zeminy budeme možná těžit z mořského dna. Podíl na tom má CIA*. iDNES.cz, 21. dubna 2016. Dostupné z: https://www.idnes.cz/technet/veda/vzacne-zeminy-budeme-mozna-tezit-z-morskeho-dna-podil-na-tom-ma-cia.A160415_145611_veda_dvz [cit. 2025-09-23].

⁴² Strategy on New Technologies. New York: OSN, září 2018, str. 16. Dostupné z: <https://www.un.org/en/newtechnologies/> [cit. 2025-09-22].

⁴³ McKEOWN, Ben – DEMPSTER, Andrew G. – SAYDAM, Serkan – COULTON, Jeff: *The space resources fund: A solution to the space resources benefit sharing dilemma?* In: *Space Policy*, Roč. 71 (únor 2025), čl. 101663. ISSN 0265-9646. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.spacepol.2024.101663> [cit. 2025-09-23].

mohou argumentovat, že na rozdíl od volného moře a kosmického prostoru, kde se jedná o přírodní zdroje, jejichž vznik nebyl spojen s lidskou činností, tvorba nových technologií vyžádala hodně nákladů a prohlásit je byt' jen částečně za společné dědictví lidstva by bylo v rozporu s lidským právem na majetek.

Druhým dilematem je **vyváženost práv a povinností při využití internetu**: musí být veškerá komunikace digitalizovaná nebo je nezbytné zachovat i přístup k neelektronické komunikaci? Dnes v kyberprostoru děláme téměř všechno: pracujeme, nakupujeme, trávíme čas s kamarády a kolegy. A proto, čím dále tím více odborníků ve světě tvrdí, že právo na internet musí být prohlášeno za nové lidské právo,⁴⁴ které náleží všem lidem. Avšak objevují se i opačné tendence. Na loňské výroční konferenci Evropské společnosti pro mezinárodní právo (ESIL) ve Vilniusu Profesor Mart Susi hovořil o tom, že by lidé neměli být nuceni komunikovat se státními a soukromými institucemi jenom prostřednictvím internetu. Píší o tom i další autoři v publikaci s názvem *Právo nepoužívat internet*.⁴⁵ Je tedy třeba zvážit, jak by mělo být využití internetu v naší společnosti nastaveno.

Posledním třetím dilematem, jemuž se budu věnovat, je **technologie v. lidský element v mezinárodním lidskoprávním soudnictví**, což lze vztáhnout i na další oblasti práva. Ve své nové publikaci věnované automatizaci mezinárodního lidskoprávního soudnictví Veronika Fikfak a Laurence R. Helfer,⁴⁶ přichází s myšlenkou, že určité prvky soudního procesu, jako například výpočet odškodného nebo stanovení přijatelnosti stížnosti, by bylo možné ponechat na umělé inteligenci. Autoři tvrdí, že využití programů s rozhodovací metodou „pokud něco, tak něco“ by mohlo být nápomocné při zamítnutí stížností, kde se jedná například o překročení čtyřměsíční lhůty přijatelnosti stížnosti k ESLP. Na první pohled to zní jako skvělý návrh, ale i takto jednoduchý úkol jako výpočet čtyřměsíční lhůty má svá úskalí. Zprv, čtyřměsíční lhůta se počítá od okamžiku, kdy se stěžovatel dozvěděl o výsledku soudního řízení a datum seznámení se se soudním rozhodnutím jednoduchý algoritmus nemusí dokázat správně spočítat. Zadruhé, v případě tzv. „trvajících situací“ se pravidlo čtyř měsíců vůbec neuplatní a pro posouzení, zda to je nebo není taková situace se opět vyžaduje lidský prvek. Zatřetí, čtyřměsíční lhůta se počítá při

⁴⁴ POLLICINO, Oreste: The Right to Internet Access: Quid Iuris? In: von ARNAULD, Andreas – von der DECKEN, Klaus – SUSI, Mart, eds. *The Cambridge Handbook of New Human Rights: Recognition, Novelty, Rhetoric*. Cambridge: Cambridge University Press, 2020, s. 263–275. ISBN 978-1-108-67610-6 a REGLITZ, Merten: *Free Internet Access as a Human Right*. Cambridge: CUP, 2024. ISBN 9781009520508.

⁴⁵ KLOZA, Dariusz (ed.): *Right Not to Use the Internet*. Taylor & Francis, 2025. ISBN 1-04-034255-8.

⁴⁶ FÍKFÁK, Veronika – HELFER, Laurence R.: Automating International Human Rights Adjudication. In: *Michigan Journal of International Law*, 69, 2025, Duke Law School Public Law & Legal Theory Series No. 2024-28. Dostupné z: <https://ssrn.com/abstract=4742480>
https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4742480&utm_source=chatgpt.com [cit. 2025-09-23].

využití posledního účinného prostředku soudní nápravy. Efektivitu konkrétního právního nástroje, která se liší v každém státě a může se měnit v čase, AI opět nemusí být schopna posoudit.

Nabídnutý stručný rozbor ukazuje, že i u poměrně snadné ryze technické podmínky přijatelnosti stížnosti, jako je čtyřměsíční lhůta, se lidský element může jevit jako nezbytný, nemluvě už o mnohem komplikovanějších podmínkách jako je podstatná újma, zjevná neopodstatněnost a další. Platí to i v širším měřítku celého soudního procesu, i při digitalizaci dalších oblastí mezinárodního práva.

Tyto tři příklady dilemat ukazují, že využití nových technologií v oblasti mezinárodního práva je plně kontroverzí. Na jedné straně nabízí digitalizace možnost rychlejšího šíření informací, transparentnějšího sledování porušování lidských práv či efektivnější koordinaci mezi státy a mezinárodními institucemi. Na straně druhé však vyvolává otázky ohledně ochrany soukromí, legitimacy využívání digitálních nástrojů a rizika manipulace s daty. Digitalizace tak přináší nejen nové příležitosti, ale i závažné právní a etické otázky, na které mezinárodní společenství hledá odpověď.

Závěr

Moderní mezinárodní právo má zajistit, aby byly digitální technologie využívány pro mírové účely a aby vyspělejší státy poskytly podporu chudším a slabším zemím. Toho všeho lze dosáhnout prostřednictvím otevřeného dialogu vlád, vědců, zástupců mezinárodních vládních i nevládních organizací. Jako podpůrný instrument lze využít nástroje mezinárodního soudnictví. Je pochopitelné, že je obtížné najít řešení, které by vyhovovalo úplně všem. Svět se neustále mění a přináší nové výzvy. Věřím, že dokážeme z nových technologií čerpat veškeré nabízené výhody a že se budeme snažit jejich negativa minimalizovat. Velkou roli v tomto rozhodování hraje každý z nás. Na nás závisí, zda budeme volit svobodnou společnost s maximální ochranou soukromí, nebo zda vyměníme svobodu za totalitní režim, který sice nabízí bezpečí a stabilitu, avšak pouze pro určitou vrstvu obyvatel a určité druhy názorů.

Závěrem lze říci, že současný rámec mezinárodního práva lidských práv lze považovat za dostatečný i v digitální éře. Základní smlouvy, jako je EÚLP či pakty OSN, byly formulovány obecně, a proto umožňují pružnou interpretaci na nové formy zásahů, včetně digitálních technologií. ESLP opakovaně zdůraznil, že EÚLP je „živý nástroj“ (*living instrument*), který se vykládá ve světle současných podmínek. To potvrzují i případy *Delfi AS proti Estonsku*⁴⁷ nebo *Editorial Board of Pravoye Delo a Shtekel proti Ukrajině*,⁴⁸ kde ESLP aplikoval tradiční právo na svobodu projevu na

⁴⁷ ESLP, *Delfi AS proti Estonsku*, rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 16. 6. 2015, stížnost č. 64569/09, para. 131.

⁴⁸ ESLP, *Editorial Board of Pravoye Delo a Shtekel proti Ukrajině*, rozsudek ESLP ze dne 5. 5. 2011, stížnost č. 33014/05, para. 65.

internetové prostředí. Pravdou také je, že konkrétní forma tohoto média (internet) může vyžadovat speciální zacházení, včetně odpovídajících zvláštních omezení.⁴⁹ Nicméně, pro účely ochrany lidských práv se existující právní úprava sama o sobě může jevit jako postačující. Není tedy nezbytné přijímat zcela nové normy, spíše je třeba důsledně využívat a dynamicky vykládat.

Je skvělé, když jsou nové technologie naším sluhou, ale je velmi špatné, když se stávají naším pánem. Digitalizace může být mocným nástrojem ochrany lidských práv – zajišťuje lepší dostupnost informací, transparentnost i rychlou pomoc obětem porušování práv. Pokud se ale technologie stanou naším „pánem“, hrozí opačný efekt: masové sledování a oslabení svobody projevu. Měli bychom se snažit zajistit právo na internet pro každého, ale zároveň ponechat volbu internet nevyužívat. Lidský prvek zůstává nezbytný i v digitální době, aby člověk zůstal pánem nových technologií, nikoli jejich sluhou.

Seznam použité literatury

Knihy a odborné články

1. FÍKFÁK, Veronika – HELFER, Laurence R.: Automating International Human Rights Adjudication. In: 46 *Michigan Journal of International Law*, 69, 2025, Duke Law School Public Law & Legal Theory Series No. 2024-28.
2. McKEOWN, Ben – DEMPSTER, Andrew G. – SAYDAM, Serkan – COULTON, Jeff: *The space resources fund: A solution to the space resources benefit sharing dilemma?* In: *Space Policy*, Roč. 71 (únor 2025), čl. 101663. ISSN 0265-9646.
3. KATRIN, Ekaterina V. *Přístupy k definici pojmu „digitalizace“*. AmurCon 2021: Mezinárodní vědecká konference, sv. 126. In: *European Proceedings of Social and Behavioural Sciences*, 2022, s. 437-445.
4. KLOZA, Dariusz (ed.): *Right Not to Use the Internet*. Taylor & Francis, 2025. ISBN 1-04-034255-8.
5. LEINER, Barry M., et al. *A Brief History of the Internet*. Reston: Internet Society, 1997 (aktualizováno 2003). Dostupné z: <https://www.internetsociety.org/internet/history-internet/brief-history-internet/>
6. POLLICINO, Oreste: The Right to Internet Access: Quid iuris? In: von ARNAULD, Andreas – von der DECKEN, Klaus – SUSI, Mart, eds. *The Cambridge Handbook of New Human Rights: Recognition, Novelty, Rhetoric*. Cambridge: Cambridge University Press, 2020, s. 263–275. ISBN 978-1-108-67610-6

⁴⁹ TYMOFEYEVA, Alla: Svoboda projevu právnických osob na internetu z pohledu Evropského soudu pro lidská práva. In: *Právník*, Roč. 161, č. 2 (2022), s. 140–155, S. 143.

7. REINALDA, Bob: *Routledge History of International Organizations: From 1815 to the Present Day*. London/New York: Routledge, 2013. 880 s. ISBN 978-0-415-85044-5.
8. REGLITZ, Merten: *Free Internet Access as a Human Right*. Cambridge: Cambridge University Press, 2024. ISBN 9781009520508.
9. TYMOFEYEVA, Alla: Svoboda projevu právnických osob na internetu z pohledu Evropského soudu pro lidská práva. In: *Právník*, Roč. 161, č. 2 (2022), s. 140–155.
10. VOŽENÍLEK, David: *Vzácné zeminy budeme možná těžit z mořského dna. Podíl na tom má CIA*. iDNES.cz, 21. dubna 2016. Dostupné z: https://www.idnes.cz/technet/veda/vzacne-zeminy-budeme-mozna-tezit-z-morskeho-dna-podil-na-tom-ma-cia.A160415_145611_veda_dvz

Dokumenty mezinárodních organizací

1. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech. Přijat Valným shromážděním OSN dne 16. prosince 1966, rezoluce 2200A (XXI). In: United Nations Treaty Series, vol. 999, p. 171.
2. Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech. Přijat Valným shromážděním OSN dne 16. prosince 1966, rezoluce 2200A (XXI). In: United Nations Treaty Series, vol. 993, p. 3.
3. Organizace spojených národů. United Nations Strategy on New Technologies. Přijato Generálním tajemníkem OSN v červenci 2018. New York: OSN, 2018. Dostupné na: <https://www.un.org/en/newtechnologies>.
4. Rada Evropy. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. Řím, 4. listopadu 1950. In: ETS č. 5.
5. Rada Evropy. Rámcová úmluva o umělé inteligenci a lidských právech. Otevřena k podpisu dne 5. září 2024 ve Štrasburku.
6. Všeobecná deklarace lidských práv. Přijata Valným shromážděním OSN dne 10. prosince 1948, rezoluce 217 A (III). In: UN Doc. A/810, 1948.
7. Organizace spojených národů. Principles for the Ethical Use of Artificial Intelligence in the United Nations System. Přijato v roce 2022 v New Yorku. Publikováno OSN, dostupné online: <https://www.un.org/en/ai-principles>.
8. Evropská unie. Nařízení (EU) 2024/1689 ze dne 12. července 2024 o stanovení harmonizovaných pravidel pro umělou inteligenci (Akt o umělé inteligenci). In: *Úřední věstník EU*, L 231, 1. srpna 2024, s. 1–64.

Judikatura

1. ESLP, Big Brother Watch and Others v. the United Kingdom, rozsudek velkého senátu ze dne 25. května 2021, stížnosti č. 58170/13, 62322/14 a 24960/15.

2. ESLP, Chiragov and Others v. Armenia, rozsudek velkého senátu ze dne 16. června 2015, stížnost č. 13216/05.
3. ESLP, Delfi AS v. Estonia, rozsudek velkého senátu ze dne 16. června 2015, stížnost č. 64569/09.
4. ESLP, Editorial Board of Pravoye Delo and Shtekel v. Ukraine, rozsudek ze dne 5. května 2011, stížnost č. 33014/05.
5. ESLP, Ilașcu and Others v. Moldova and Russia, rozsudek velkého senátu ze dne 8. července 2004, stížnost č. 48787/99.
6. ESLP, Cyprus v. Turkey, rozsudek velkého senátu ze dne 10. května 2001, stížnost č. 25781/94.
7. Mezinárodní soudní dvůr. Alleged Breaches of Certain International Obligations in respect of the Occupied Palestinian Territory (Nicaragua v. Germany), řízení zahájeno dne 1. března 2024, ICJ, č. 2024/19.

Kontaktní údaje

JUDr. Mgr. Alla Tymofeyeva, Ph.D.

tymofeya@prf.cuni.cz

Katedra mezinárodního práva, Právnická fakulta Univerzita Karlova